

Головач В. В.

Маріупольський державний університет, Наукова бібліотека

УДК 027.7(477.62-2)(045)

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті розглядається вплив інформаційно-освітнього середовища бібліотеки на особистість студента, актуальність формування духовно-моральних ціннісних орієнтирів користувачів; пропонується визначення сутності поняття «духовно-моральні цінності»; на прикладі роботи відділу обслуговування наукової бібліотеки Маріупольського державного університету представлені напрямки роботи з формування особистості студента.

Ключові слова: духовно-моральні цінності, бібліотека, особистість.

На сьогоднішній день в інформаційному суспільстві особливої актуальності та пріоритетності набуває проблема формування духовно-моральних цінностей студентів ВНЗ. Бібліотеки ВНЗ беруть безпосередню участь не тільки в якісному забезпеченні науково-освітнього процесу, але також здійснюють виховну роботу зі студентами.

«Виховати людину інтелектуально, не виховавши її морально, – означає виростити загрозу для суспільства» (Т. Рузвельт). Необхідність розвитку духовних цінностей пов'язана із загостренням глобальних проблем розвитку людства і підвищенням ролі активності особистості у всіх сферах суспільного життя, що особливо актуально в сучасних соціокультурних умовах України. Формування духовного світу студентства тісно пов'язане з професійними та життєвими очікуваннями, шляхами та можливостями їх реалізації [1].

Духовність – це специфічна людська якість, яка формується в процесі самопізнання та самосприймання визначених суспільних норм і цінностей. Це своєрідна багатовимірна система освіти в самосвідомості людини, що відображає її найбільш актуальні проблеми, інтереси, погляди, відношення як до праці, так і до самого себе – соціального індивіда. Духовність великою мірою впливає з соціально-економічних аспектів функціонування суспільства. Фінансовий розрив у доходах населення України, розвиток комерційного сектора створюють об'єктивні умови для запропонування населенню і, перш за все,

молоді, престижних видів послуг в сфері організації дозвілля: відкриваються приватні казино, дискотеки, бари, нічні клуби, з якими державні заклади культури не спроможні конкурувати. Все, що відрізняє людину від інших живих істот – це дух, духовність як найвища сфера життєдіяльності людини та суспільства. Існують й інші визначення духовності. Духовність – це ціннісні стосунки до світу та особисто до самого себе. Це здатність і потреба влаштовувати і переробляти зовнішній і внутрішній світи законами Істини, Добра і Краси. Духовність безпосередньо пов'язана з світоглядними надіями та ідеалами нації, народу, етносу. Формування духовності молоді відбувається на основі навчання, розвитку пізнавальної активності, задоволення їх духовних і культурних потреб. Духовність – це спосіб розбудови особистості, це зустріч із самим собою – своєю душею, внутрішнім «Я», формування особистості та її менталітету, провідний фактор смислової гармонізації, поєднання образу світу з моральними законами [4].

Процес формування духовно-моральних цінностей і культури читачів потребує диференційованого підходу, з урахуванням рівня потреб і підготовки. Наше завдання, як бібліотеки – навчити студентів розуміти духовну цінність і допомогти сформувати їм потрібні навички. Роль бібліотек в освітньому процесі, насамперед, полягає у здійсненні максимально кваліфікованої підтримки процесу навчання, і, що важливо, у формуванні моральних якостей і культури студентів.

На сьогодні бібліотеки є справжніми інформаційними, культурними та освітніми центрами. Бібліотечні працівники постійно шукають нові підходи до організації культурно-просвітницької роботи. Саме на цьому акцентували увагу у своїх працях Д.М. Божко, Т.Х. Кім, В.А. Маркова та Г.К. Ользоева.

У науковій бібліотеці Маріупольського державного університету (НБ МДУ) формуванню духовно-моральних цінностей користувачів приділяється особлива увага. Це один з пріоритетних напрямів роботи НБ МДУ. Співробітники НБ МДУ, використовуючи досвід провідних бібліотек ВНЗ, беруть активну участь у студентському житті. Так, у структурі бібліотеки є відділ обслуговування, який в своєму складі має сектор з культурно-просвітницької роботи. Саме цей сектор організовує й активно веде роботу зі студентами у різних напрямках, одним з яких є формування духовно-моральних цінностей. Мета сектора – виховання гармонійної, свідомої свого громадського обов'язку, відкритої до творчого розвитку особистості. Діяльність сектора спрямована на формування поваги до історичної спадщини, загальної та фахової культури майбутніх фахівців.

В роботі з формування духовності особистості сектор дотримується певних вимог:

- обов'язкове врахування вікових особливостей студентів, їх інтересів та потреб;
- активне використання сучасних технологій для підвищення ефективності навчального процесу та для різнобічності, багатогранності розвитку особистості;
- обов'язкове використання принципу активності студентів, які приймають безпосередню участь в проведенні диспутів, вікторин, інтелектуальних ігор та інших масових заходів.

Форми використання сучасних інформаційних технологій для формування духовності студентів є різноманітними. Розглянемо детальніше деякі з них.

Мультимедійні та електронні матеріали як супровід заходів. За рахунок одночасного впливу графічної, звукової, фото- і відеоінформації мультимедійні засоби мають особливе значення. Використання мультимедійних матеріалів під час проведення різного роду масових заходів – літературних вечорів, оглядів, – робить їх яскравішими, допомагає донести основні ідеї, посилює сприйняття матеріалу студентами. З цією метою співробітники бібліотеки готують мультимедійні вікторини, мультимедіа огляди, віртуальні екскурсії, презентації і слайд-шоу для проведення заходів [3].

Так, наприклад, до 30-річчя Чорнобильської трагедії проведений *вечір пам'яті* «Чернобыль. Это не должно повториться». За допомогою мультимедійної презентації студенти мали змогу побачити подвиг пожежників, співробітників станції, ліквідаторів наслідків вибуху, переглянути уривки з документальних фільмів, присвячених Чорнобильській катастрофі. Саме завдяки презентації студенти могли перейнятися атмосферою, яка панувала на ЧАЕС у м. Прип'ять і в селах, що розташовані поряд, змогли відчувати біль тих людей, які в одну мить втратили все.

Не можна стати патріотом своєї країни, якщо не знати трагічних сторінок її історії. Тому сектор культурно-просвітницької роботи не міг залишити без уваги День пам'яті жертв голодомору і політичних репресій. В цей день, у читальному залі факультету філології та масових комунікацій відбувся *вечір-реквієм* «Трагедія незламної волі». Завдяки мультимедійному супроводу студенті мали можливість глибше зрозуміти і переосмислити нашу історію та її трагічність.

Також були організовані такі заходи:

- *вечір книги* під назвою «Расстрелянный греческий театр» (про грецький театр м. Маріуполь);

- *відеоенциклопедія* «Мастер ликующих красок» (присвячено життю та творчості видатного художника, земляка А. І. Куїнджі);

- *відеолекторій* «Есть только миг между прошлым и будущим» (присвячений проблемі СНІДу). Метою даного заходу було нагадати студентам, що у всі часи опорою залишається родина. Крізь весь захід, червоним рядком проходила думка: «Любіть життя! Не піддавайте себе легкодухості й невігластву, пам'ятайте, що один неправильний крок може коштувати Вашого життя та життя сотень інших людей»;

- *слайд-журнал* «Душа и колючая проволока» (присвячений книзі А. І. Солженіцина «Архипелаг Гулаг»);

- *віртуальна екскурсія* «10 мальовничих сіл Західної України, де варто побувати» (студенти дізналися не тільки про красиву архітектуру Львова, гірські Карпати, а й про села, в кожного з яких є своя, вражаюча історія).

Без знання рідної мови неможливо виховати духовність. Тому сектор, враховуючи цей фактор проводить такі заходи: *серія інтелектуальних філологічних ігор* під назвою «Рідне слово»; *музична вітальня* «Перлини українського романсу» та *КВК*.

Вплив романсової творчості на виховання художньо-естетичних смаків людей є незаперечним. Романс був і залишається одним з найулюбленіших у народі вокальних жанрів.

Виставкова діяльність як одна із складових у роботі з духовно-морального виховання студентської молоді. До роботи над будь-якою виставкою співробітники НБ відносяться дуже відповідально, чи то віртуальна виставка, чи традиційна книжкова. Електронні (віртуальні) виставки – це синтез традиційного книжкового й новітнього електронного засобів подання інформації. Незважаючи на всебічну модернізацію та зростаюче використання комп'ютерних технологій у роботі бібліотек, не слід відкидати і традиційні форми роботи, бо саме на їх основі можливим стає осмислення та впровадження інновацій. Порівняно з віртуальними, книжкові виставки мають свої переваги та за умови нестандартного підходу збільшують свою ефективність [2].

Так, наприклад, в читальному залі історичного та економіко-правового факультетів НБ МДУ була експонована виставка «Пересопницьке Євангеліє – духовна святиня народу» (до 455-річчя з часу видання). Пересопницьке Євангеліє – визначна рукописна пам'ятка староукраїнської мови та мистецтва XVI ст.; один з символів української нації. Через цю виставку студенти змогли доторкнутися до духовної святині українського

народу, політичного символу нації, на якому під час інавгурації присягають Президенти України.

Серія виставок «Видатні історичні постаті України», «Сто великих» знайомлять студентів із людьми, які відігравали значну роль в історії культури України.

Крім того, студенти охоче приймають участь у *виставках-хоббі*, на яких мають можливість показати свої творчі роботи (фотографії, малюнки, вірші, вироби хенд-мейд).

На практиці найбільш вдалими у виставковій роботі НБ МДУ виявилися *виставка-діалог, виставка-заклик, виставка-питання*, які привертали увагу до болючих проблем та сприяли налагодженню зворотного зв'язку з читачами [2].

Також виставки представлені до уваги користувачів на сайті НБ МДУ [6].

Треба пам'ятати, що для створення будь-якої виставки необхідна творча фантазія бібліотекаря та його особистісно забарвлений погляд на тему виставки та способи її розкриття [2].

Для більш успішного проведення масових заходів сектор веде систематичне розширення, оновлення та поповнення текстового, музичного, відео-архіву з різних тем в електронному вигляді.

Хотілося б зазначити, що формування особистості студента відбувається також за допомогою інформаційного представництва відділу обслуговування НБ в мережі Інтернет.

Так, у 2014 р. до уваги користувачів був представлений **літературний блог «БібліОпус»**. Саме література є одним з найдоступніших видів мистецтва: за допомогою літератури можна вплинути на формування духовного світу кожної людини, вплинути на її емоційну сферу, а й, відповідно, на формування системи цінностей. Звичайно, люди далеко не завжди усвідомлюють значення того чи іншого твору у своєму духовному розвитку, але мистецтво в цілому і література як один з його видів відкриває перед читачем унікальні можливості для виховання культури почуттів і переживань, що є основою здорової людської поведінки [6]. Літературний блог «БібліОпус» допомагає молоді орієнтуватися в сучасному книжковому потоці, орієнтує на високоякісну літературу, яка допомагає виховувати високоморальну особистість.

У 2015 р. співробітниками абонементу навчальної літератури створений **електронний літературний журнал «Догори сторінками / Вверх страницами»**. Це перший у своєму роді проект для молодих поетів, прозаїків, драматургів і критиків регіону, який пропонує майданчик для публікації та обговорення текстів, дає можливість студентам заявити про себе в сучасному мистецькому просторі, висловити свої

патріотичні почуття, своє відношення до певних моральних категорій, вчинків. Метою журналу є залучення читачів, зокрема, студентів університету, до художньої творчості, самореалізації авторів та їх подальшого творчого і духовного розвитку. Також завдяки електронному журналу маємо змогу бачити громадянську позицію студента.

Отже, система цінностей для кожної особистості, для суспільства і держави є тією основою, спираючись на яку можна налагоджувати міжособистісні взаємини усередині держави та зі світом загалом.

Використання духовних цінностей у процесі духовно-морального виховання студентської молоді досягає оптимального рівня, за умов виявлення можливих об'єктів духовних потреб (ціннісних орієнтацій) у базовому освітньому компоненті й поєднані з гуманістичною ціннісною орієнтацією педагога, що визнає єдність особистісного способу життя і форм педагогічної співпраці [5].

Для досягнення мети, що пов'язана з формуванням духовно-моральної особистості студентів, бібліотекарі мають постійно вчитись. Тільки своєю невтомною діяльністю щодо відродження української культури і популяризації культур інших народів бібліотекар може сприяти духовному розвитку студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Велієва, Б. Т. Роль закладів культури у формуванні духовно-моральних цінностей молоді [Електронний ресурс] / Б. Т. Велієва // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – № 262. – С. 139–141. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92434/34-Valiieva.pdf?sequence=1>.
2. Гараєва, З. В. Виставкова робота: погляд бібліотекаря читального залу історичного факультету бібліотеки ВНЗ [Текст] / З. В. Гараєва // Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету : матеріали II науково-методичного семінару, Маріуполь, 27 лют. 2014 р. / ред. А. П. Шакула. – Маріуполь, 2014. – С. 34–44.
3. Дунук, Д. А. Использование компьютерных технологий в культурно-просветительской работе библиотеки [Текст] / Д. А. Дунук // Использование современных технологий для создания библиотечного информационного продукта : материалы III городской научно-практической конференции библиотек г. Мариуполя, Мариуполь, 31 окт. 2013 г. / под ред. А. П. Шакулы. – Мариуполь : МДУ, 2014. – С. 50–56.
4. Духовна культура молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studmed.ru/docs/document39878/content>.

5. Малинівська, Л. І. Виховання духовно-моральних цінностей у студентів ВНЗ під час виникнення надзвичайної ситуації диверсійного характеру [Електронний ресурс] / Л. І. Малинівська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія і педагогіка. – 2014. – Вип. 27. – С. 80-83. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/3619/1/21.pdf>.
6. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету [Електронний ресурс] : Web-сайт. – 2012–2016. – Режим доступу: <http://libr-margu.narod.ru/>.
7. Формування духовності учнів у навчальному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xreferat.com/71/2320-2-formuvannya-duhovnost-uchn-v-u-navchal-nomu-proces.html>.
8. Цуріна, І. О. Роль публічних бібліотек у створенні багатокультурного суспільства [Електронний ресурс] / І. О. Цуріна // Миротворче значення бібліотеки у формуванні толерантності і духовності суспільства: за підсумками Міжнародної науково-практичної конференції / упорядник О. В. Ткаченко – Кіровоград, 2010. – С. 34–42. – Режим доступу: http://library.kr.ua/elib/zbirka/mirznabibl_zbirka.pdf.

Головач В. В.

Мариупольский государственный университет, Научная библиотека

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЙ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА КАК ОДНО ИЗ ОСНОВНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ МАРИУПОЛЬСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

В статье рассматривается влияние информационно-образовательной среды библиотеки вуза на личность студента, актуальность формирования духовно-нравственных ценностных ориентиров пользователей; предлагается определение сущности понятия «духовно-нравственные ценности»; на примере работы отдела обслуживания научной библиотеки Мариупольского государственного университета представлены разнообразные направления работы по формированию личности студента.

Ключевые слова: духовно-моральные ценности, библиотека, личность.

Golovach V. V.

Mariupol State University, Scientific Library

THE FORMATION OF SPIRITUALLY-MORAL STUDENT'S PERSONALITY AS ONE OF THE MAIN DIRECTIONS OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY SCIENTIFIC LIBRARY' WORK

The article outlines the impact of informational and educational environment of the University library on the student's personality, the relevance of formation of spiritually-moral value orientations of users; author proposed definition of the notion "spiritual and moral values"; the formation of the individual student is presented as a variety of directions on example of service department's work of scientific library in Mariupol State University.

Key words: spiritually-moral values, library, personality.